

**ПРИЛОЖЕНИЕ НА УСТНАТА ИСТОРИЯ
В ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА УЧАСТНИЦИТЕ
В НАЦИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ КОНКУРС
НА ФОНДАЦИЯ „ЦЕННОСТИ“ (2009 – 2014)**

Петя Георгиева

*APPLICATION OF ORAL HISTORY IN THE RESEARCH ACTIVITY
OF PARTICIPANTS IN THE VALUES FOUNDATION NATIONAL HISTORY
COMPETITION (2009 – 2014)*

Petya Georgieva

Abstract: *The article presents the application of Oral History in the research activity of the participants in the National History Competition (2009 – 2014) organized by the Values Foundation. The history of the oldest National History Competition in Bulgaria, started in 1998 and continuing to this day. The contest is part of the EUSTORY - organisation of based on the research work history competitions, which connects 30 non-governmental organizations from 20 countries.*

Keywords: *Oral History, the National History Competition, Values Foundation, EUSTORY, research.*

В последно време терминът „устна история“ навлезе широко като метод за изучаване на близкото минало. Буквалният му превод от английски език води до асоциацията, че това е „история, разказана устно“. В този смисъл можем да си припомним как в древна Елада слепците са разказвали истории и са обучавали следващото поколение, за да не се забравя историята, и как тази практика е в основата на Омировата „Илиада“, съхранила спомена за Троянската война, векове след като е приключила.

Разглеждайки въпроса от научна гледна точка, може да представим устната история като „исторически изследователски метод“, който включва „запис и анализ на устни свидетелства за миналото“ [Stradling, R. 2001, p. 213] и „съдържа в себе си следите на ежедневието, свидетелства на отделните хора за техните преживявания, чувства и отношения към минали събития, на които те са били свидетели или преки участници“ [Иванова, В., В. Стойчева. 2006, с. 10–11].

Американската асоциация за устна история (ORAL HISTORY ASSOCIATION) подчертава, че устната история е свързана както с процеса на провеждане на интервю, така и с обработката и запазването на самите интервюта: „Тъй като разчита на паметта, устната история улавя спомени за миналото, филтрирани през призмата на променящ се личен и социален контекст“ [вж. **ОНА Core Principles...**, pass.].

Събирането на разкази на очевидци е позната практика през вековете. За пример мога да дам Матей Граматик, който през XVI век написва житие на Свети Николай Нови Софийски от позицията на очевидец на неговата мъченическа смърт, като включва и много детайли около живота в София през периода. Със сигурност могат да се изброят много още примери в световен мащаб, но официално начало на устна история се полага с труда на Алън Невинс (Allan Nevins) от Колумбийския университет през 1940 г., тъй като той „инициира систематизиран и целенасочен опит за правене на звукозапис, запазването и съхранението му в достъпен фонд в помощ на бъдещи изследователски дирения с историческо значение. Невинс въвежда идеята за провеждане на интервюта с участници в най-новата история, за да се допълнят писмените източници с устни сведения“ [Иванова, В., В. Стойчева. 2006, с. 11]. Използването на метода „устна история“ включва внимателната предварителна подготовка на интервюто, в която интервюиращият задава въпроси, а интервюируваният отговаря, съгласно личните си спомени и преживявания, като това зависи от желанието му да споделя конкретна информация. В този процес трябва да се обърне внимание на взаимното уважение от двете страни и на спазването на етични норми на общуване. При обработка на информацията тя може да бъде разпространявана само и единствено със съгласието на двете страни, които предварително трябва да са уведомени за това.

Не трябва да забравяме, че използването на метода „устна история“ за събиране на историческа информация поставя и въпроса за достоверността на историческите факти. Често интервюираните пречупват случилото се през собствената гледна точка, което не винаги отговаря на историческата истина.

Още в епохата на комунистическия режим има интерес към метода „устна история“, макар той да не се назовава с това име. За пример могат да се посочат срещите на пионери и комсомолци с участници в съпротивата преди 1944 г. и споделянето на спомените им, които често се записват. След падането на режима на БКП и настъпилите демократични промени в България интересът към устната история и събираната с нейните средства информация нарастна, защото тя дава гледната точка на участници в събитията, т.е. на обикновените хора, които не са представени от официалните исторически документи. За българската история темите, които могат да бъдат изследвани с метода „устна история“ са с

висока чувствителност на обществото към тях. Такива са системата на т. нар. от комунистическия режим ТВО¹, времето на Възродителния процес, съпротивата срещу управлението на БКП, ежедневието през епохата на комунистическия режим, женската и детска гледна точка за живота преди 1989 г., малцинствата и др.

Даниела Колева обосновава основната причина за увеличения интерес към устната история и личните свидетелства, които според нея предоставят „по-непосредствен, автентичен и интензивен“ достъп до миналото, който е невъзможен с официалните методи на историческо изследване. Това е в основата на разширения интерес и прилагането на метода в сферата на „образованието по история – както в проектите за допълнителна самостоятелна работа на учащите, така и в класната стая“. Разказите на очевидци и съвременници на събитията, които се изучават в учебниците, са допълнени от лични истории, които са „допълнение и коректив на получената от „класическия“ изворов материал“ информация, понеже съдържат „пласт на личния опит, ценен с разкриването на мотивите, намеренията, възможностите, изборите и интерпретациите на съвременниците“ [Колева, Д. 2009, с. 650–651]. Така историята става по-близка и разбираема за подрастващите, които получават възможността да „влязат в обувките на другия“ и да се превъплатят от наблюдатели в участници в историческите събития.

Устната история и нейният поглед към миналото намират своята сцена за изява в проекта **НАЦИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ КОНКУРС**, който стартира през 1998 г., когато фондация „Ценности“ получава официално предложение от фондация „Кьорбер“² да се включи в мрежата от ученически конкурси по национална история. Фондация „Кьорбер“ има дълъг опит в тази дейност, тъй като от 1973 г. организира Исторически конкурс под патронажа на федералния президент на ФРГ. Целта на този конкурс е да събуди интереса към националната история, чрез базирано на изследване обучение [Zervas, M. The German Federal President History Competition..., pass.]. Започнала като конкурс по национална история, инициативата прераства в мрежа от национални конкурси в десетки европейски страни, към които се присъединява и България.

През 2001 г. организацията се трансформира в EUSTORY Network – неправителствена организация, която ръководи мрежа от исторически

¹ Официалното название на лагерите е ТВО (Трудововъзпитателни обществения).

² *Körber Stiftung* е немска фондация, създадена през 1959 г. от Курт Кьорбер. Основен принцип на нейната дейност е подобряване на социалния климат в обществото чрез насърчаване на диалога и разбирателството. Фондацията подпомага редица проекти, обвързани с тази цел [<https://koerber-stiftung.de/en/the-foundation/>].

конкурси, включваща днес около 30 организации в повече от 20 страни. Основната цел, която те си поставят, е изграждането на толерантна гледна точка към историята, което е основен елемент в демократичната реорганизация на обществото и развитието на отворена и прозрачна историческа култура [About us ..., pass].

През 1999 г. официално е обявено първото издание на конкурса с тема „Модернизация, нововъведения, промени: България в Европа“. Конкурсът залага еднакви правила за провеждане във всички страни, членки на мрежата. Съгласно тях е поставена основна тема, по която ученици от 8. до 12. клас работят, като акцентът е изследователска работа и осветяване на слабоизвестни или безизвестни моменти от националната история. „До този момент в България няма правителствена или неправителствена организация, която да предлага подобен начин за изява на средношколци с интереси в областта на историята, както и на учители, работещи по ученически изследователски проекти като научни ръководители“ [вж. **Първи национален исторически конкурс...**, pass.]. В рамките на близо година учениците, често под наставничеството на своите преподаватели по история от училище, работят в архиви, проучват литература, правят интервюта със съвременници и провеждат собствено изследване по поставената тема. Важна е изследователската работа, която ученикът извършва, и уменията, които придобива чрез нея.

От Първия до Шестия конкурс обявяването на темата е съпроводено от списание, което дава допълнителни методически насоки за желаещите да вземат участие. Подготвя се и брошура, която да анонсира темата и да даде насоки за изследователската разработка. Провеждат се и информационни семинари, които запознават ученици и научни ръководители с очакваната от тях дейност.

От Седмия конкурс (2012 – 2013 г.) списанието отпада и темата се представя от брошура, която съдържа темата на конкурса, насоки за задачата, която се поставя с нея, и условията за участие.

За участие се допускат ученици от всички видове училища на възраст от 14 до 19 години, т.е. ученици от 8 до 12 клас. Разработките се представят индивидуално или групово, като изследването може да се извърши самостоятелно или с научен ръководител. Ученикът сам избира конкретна тема, която ще проучи и представи с разработката си, но тя трябва да бъде подчинена на главната тема на конкурса, което му позволява да открие много непознати факти от родовата или локална история. Конкурсът е „инициатива, която дава възможност на младите хора не само да издирят малко известни факти и събития, но и да споделят своите виждания и оценки за тях“ [вж. **Първи национален исторически конкурс...**, pass.].

Конкурсната разработка се изпраща на организаторите в посочен от тях срок и задължително е придружена от формуляр за участие, съдържащ основна информация за участниците и представената от тях тема.

Обявен е официален награден фонд на конкурса: една първа, две втори, три трети награди, както и поощрителни награди и награди за научно ръководство. Класиралите се на водещи места получават и възможността да вземат участие в ежегодните летни лагери, организирани от фондация „Кьорбер“³, където се срещат с връстници, които също са се класирали на призови места в конкурсите на своите страни. Получената от разговори с наградени обратна връзка показва, че това е най-високо ценената награда, която им е дала не само знания и умения, но и отворила нови хоризонти, и оставила незабравими спомени.

В периода, в който започва проект „Национален исторически конкурс“, българската образователна система преминава през промени. През март 1998 г. е приет Закон за изменение и допълнение на ЗНП от 1991 г. Съгласно промените в учебните програми по история и цивилизация за IX, X, XI клас⁴, както за задължителна, така и за профилирана подготовка, в частта *Контекст и дейности за цялата програма* е заложено, че: „На учениците трябва да се даде възможност:

- да работят в библиотека;
- да извършват проучвателска дейност в музей; (...)
- да проучват и събират материали за историята на родния край; (...)
- да работят в групи по интереси;
- да използват различни източници на информация /вестници, списания, справочници, художествена литература, аудио и видео материали, Интернет/;
- да работят в екип;
- да прилагат интерактивни методи: (...) интервю.“ [**Учебна програма по история...**, 2001а; **Учебна програма по история...**, 2001б; **Учебна програма по история...**, 2001в].

Всички тези дейности, валидни за цялата учебна програма по история и цивилизация в гимназиален етап, са необходими за успешното представяне на изследователска разработка за Националния исторически конкурс на фондация „Ценности“, поради което конкурсът получава подкрепата на Министерство на образованието и науката при своето провеждане и организация.

³ От 2001 г. от мрежата *Eustory*.

⁴ За улеснение на учителите учебните програми по история и цивилизация са публикувани в няколко последователни броя на сп. „Диалогът в историята“, 2001, бр. 1–3, издание на Сдружението на преподавателите по история в България, създадено през 1998 г.

В очакваните резултати на ниво учебна програма се набляга на такива активни глаголи като: *установява, обяснява, открива, познава, сравнява, проследява, аргументира, подбира, формулира, използва, разграничава, оценява, описва, съпоставя, различава*. Също така *извлича и интерпретира информация, прави заключения, изразява собствена позиция и изразява критично отношение*. Всички тези дейности са необходими не само за успешното представяне в часа по история и цивилизация, но и са предпоставка за успешна реализация в живота и професионалното поприще.

При представянето на програмата главният експерт по история в МОН Димитър Попов акцентира върху това, че „важна характеристика на учебните програми е тяхната органична връзка със съвременността. Аргументирано е развита концепцията, която извежда на преден план съществената роля на обучението по история и цивилизация за реализиране на младите хора в обществото“ [Попов, Д. 2001, с. 18].

Между 1999 и 2008 г. са проведени пет изключително успешни издания на Националния исторически конкурс, в които се включват близо 1200 ученици⁵ с над 750⁶ разработки. Главната тема на конкурса се подбира така, че да бъде широкомащабна и всеки участник да може да я пречупи през собствения си поглед в разработката, която представя. Неделима част от организацията на конкурса са Научният съвет, Организацияният комитет и Журито, които играят важна роля при избора на тема и оценяването на конкурсните работи. След щателна проверка на разработките, журито, в което са включени известни имена от историческата гилдия, номинира най-добрите от тях, които се явяват на публична национална защита, за да бъдат излъчени победителите. На тази защита участниците могат да защитят идеите, които са представили в разработката си, а журито, от своя страна, да се увери в това, че авторът е извършил изследователската работа, която представя.

В настоящата статия ще разгледам Шесто, Седмо и Осмо издание, проведени в периода 2009–2014 г. При тях настъпват промени в организацията на конкурса, и в Шестия НИК и последвалите го конкурси отпада публичната защита на разработката от участника, а в Седмия НИК и

⁵ При отчета на Втория НИК организаторите отчитат: „Като цяло учениците оценяват положително участието си в конкурса, най-вече за това, че са се научили да правят историческо изследване, както и интересни неща за миналото на своя роден край. На трето място поставят придобитите умения за работа в музей и архив, а нашите наблюдения показват, че най-често използваните извори са писмени (архивни документи, материали от преса), интервюта със съвременници, снимки, статистически данни“ [вж. **Втори национален исторически конкурс...**, pass.].

⁶ Данните са взети от сайта на фондация „Ценности“, където са публикувани отчети за всяко издание на конкурса.

последващите го няма информационни семинари (обучения на участници и научни ръководители), както и информационното списание с методически насоки.

В *таблица 1* са дадени темите на конкурсите от началото до 2014 г. Конкурсът продължава и до днес и има вече четиринадесет успешни издания.

Таблица 1. Национален исторически конкурс (1999 – 2014)⁷

Конкурс	Тема	Разработки	Участници
Първи 1999 – 2000 г.	„Модернизация, нововъведения, промени: България в Европа“	193	259
Втори 2001 – 2002 г.	„Дарители и дарителство: благотворителност, съзидание, напредък“	146	249
Трети 2003 – 2004 г.	„Свободното време в огледалото на историята“	139	239
Четвърти 2005 – 2006 г.	„Фамилната история и превратностите на XX век“	197	284
Пети 2007 – 2008 г.	„Пътувания, пътешествия, миграции – историите на модерния номад“	86	147
Шести 2009 – 2010 г.	„Паметни места, събития, личности – почитани, отречени, забравени“	90	133
Седми 2012 – 2013 г.	„Толерантността на българския народ – заедно въпреки различията“ ⁸	84	140
Осми 2013 – 2014 г.	„Протестите в историята – недоволство, противопоставяне, бунтарство“	87	126

Проект „Национален исторически конкурс“ изисква от участниците изследователска разработка. При обявяване на темата в брошурата⁹ се изяснява каква е темата и задачата на участниците. В брошурата, анонсираща Шестия НИК, в който се работи по тема „Паметни места, събития,

⁷ Пак там.

⁸ Изданието се провежда под патронажа на министъра на образованието, младежта и науката.

⁹ Брошурите са налични в архива на фондация „Ценности“.

личности – почитани, отречени, забравени”, се посочва, че целта е „да направите проучване, което означава да съберете материали и документи“ като се изброяват подходящите за темата, което включва и „разкази на съвременници“. Това е пряко насочване към използване на устна история. Когато се говори за паметта е казано, че „паметта за събития и личности не е еднозначна“, както и че „паметта е оценъчна“, което цели да насочи участниците към критичен поглед на събраната информация [вж. **Шести национален исторически конкурс...**, pass.].

При разглеждане на брошурата за Седмия НИК „Толерантността на българския народ – заедно въпреки различията“ се вижда ясното насочване към проучване на „събития или лични съдби“. Участниците се насърчават да използват „обществени и лични архиви“, да сравнят „разкази на съвременници с информация от официалната преса“, да провеждат интервюта, да „съпоставят, проверяват и подлагат на критичен анализ“. Отново, както и в предходната брошура, се подчертава, че „паметта е оценъчна“ и „това ще предопредели разказа за миналото, особено когато вашите източници са житейски истории“ [вж. **Седми национален исторически конкурс...**, pass.].

През 2014 г. се обявява Осмия НИК „Протестите в историята – недоволство, противопоставяне, бунтарство“. При изясняване на задачата в брошурата се обръща внимание, че официалната история трябва да се сравни с „разкази на очевидци“, да се потърсят свидетели на събития, които да разкажат за тях през „призмата на личните си преживявания“ [вж. **Осми национален исторически конкурс...**, pass.].

Насоките в брошурите са доста ясни и категорични: изисква се изследователска работа, но дали участниците са разбрали ще видим при разглеждане на разработките през формуляра за участие и протоколите на журито.

Разработката се предава придружена от попълнен формуляр за участие. В него има данни за участника/участници и научния ръководител. Също така се представя разработената тема. Има и таблица, която цели да изясни ролята, която научният ръководител е изиграл. В нея ясно е заложена работата със съвременници и експерти. В *таблица 2.* е показано как е формулирано от организаторите.

Таблица 2. Моят/ Нашият научен ръководител ни оказва помощ при:

	Много	Средно	Малко	Никак
Търсене на съвременници и експерти				
Провеждане и обработка на интервюта със съвременници и експерти				

Във формуляра за оценка, който журито попълва, има част „Какви източници на информация са ползвани?“:

- ✓ писмени извори (архиви, периодичен печат, публикувани документи, мемоари);
- ✓ устни извори;
- ✓ литература (научна, научно-популярна, художествена);
- ✓ други

Както ясно се вижда и при тази част от конкурса присъства устната история.

Как изглеждат трите издания на конкурса при съпоставка?

Разглеждайки информацията, дадена в *таблица 3.* и *таблица 4.*, които представят участниците по пол и клас, можем да направим следното заключение. Както в обществото, жените са преобладаващата група от населението, така и в конкурса момичетата са мнозинство в сравнение с момчетата. Най-малко момчета, само 34, са взели участие в Шестия НИК, което предполага и тоталната доминация на момичета в това издание на конкурса. При момичетата се наблюдава тенденция за най-много участници в 11. клас. При момчетата в Седмия и Осмия НИК представителите от 11. клас също са най-много, което се обяснява с факта, че в 11. клас учениците се чувстват достатъчно подготвени със знания и умения, а в 12. клас се готвят за кандидатстване в университет и традиционно не желаят да се занимават с дейности, които отвлечат вниманието им от тази цел.

През 2009 г. конкурсът е набрал популярност в обществото и дори едно момиче от 5. клас изпраща разработка, макар да не влиза във възрастовата граница, а разработката му да не отговаря на изискванията.

Таблица 3. Участници момичета

НИК	Общо участници	От тях общо момичета	8. клас	9. клас	10. клас	11. клас	12. клас	Други
Шести НИК	133	99	3	14	20	33	22	1 участник е 5. клас 6 участника не са посочили клас
Седми НИК	140	83	9	13	21	30	9	1 не е посочил клас
Осми НИК	126	80	4	22	18	32	4	

Таблица 4. Участници момчета

НИК	Общо участници	От тях общо момчета	8. клас	9. клас	10. клас	11. клас	12. клас	Други
Шести НИК	133	34	-	8	11	6	8	1 не е посочил клас
Седми НИК	140	57	8	3	14	22	10	—
Осми НИК	126	46	1	10	13	15	4	1– 5 кл. 2 – без клас

Разглеждайки условията, които се поставят с темата и задачата на конкурса, очакванията са за силно присъствие на училища с хуманитарна насоченост. Не така изглеждат нещата съгласно *таблица 5*. Традиционно средните общообразователни училища са представени с най-много разработки и в трите издания на конкурса, които разглеждаме. На второ място се подреждат професионалните гимназии, които са на тази позиция в Шестия и Осмия НИК. Езиковите гимназии са на втора позиция в Седмия НИК, на трета в Шестия НИК. Хуманитарните гимназии са със символично присъствие на фона на предходните. Това може да се обясни с факта, че не са толкова много училищата с изцяло хуманитарен профил в България. В повечето СОУ или езикови гимназии в този момент има отделни хуманитарни паралелки, но те не са маркирани при попълване на формуляра за участие. Интерес представляват участието от спортни училища или от основни училища, но те са по-скоро изключение, отколкото практика и при разглеждане на формуляра се оказват без научни ръководители, което предполага личен интерес на участника към темата на конкурса в съответното издание.

Таблица 5. Разпределение на разработките по видове училища¹⁰

НИК	Общо разработки	СОУ	ПГ	ЕГ	МГ и ПМГ	ХГ	СУ	Други
Шести НИК	90	36	23	15	7	4	1	не е посочено – 1 Търговска гимназия – 1 НУКК ¹¹ – 2

¹⁰ СОУ – Средно общообразователно училище; ПГ – Професионална гимназия; ЕГ – Езикова гимназия; МГ – Математическа гимназия; ПМГ – Природо-математическа гимназия; ХГ – Хуманитарна гимназия; СУ – Спортно училище;

¹¹ НУКК – Национален учебен комплекс по култура.

Седми НИК	84	32	11	17	14	5	1	НТБ – 2 НУКК – 1 ОУ – 1
Осми НИК	87	32	22	8	10	6		ОУ – 2 ОДК – 1 НУКК – 1 ФСГ – 2 НУМТИ – 1 Национална Априловска гимназия – 1 Не е посочено – 1

Таблица 6. Разпределение на разработките по населени места

НИК	Общо разработки	София	Областен град	Селище
Шести НИК	90	8	45	37 – от градове
Седми НИК	84	8	39	35 – град 2 – село
Осми НИК	87	3	41	39 – град 2 – село 2 – не е посочено

Разглеждайки данните от *таблица 6.*, виждаме слабото участие на представители от столицата, докато активността от областните центрове е най-висока. Фактът се обяснява с формата на конкурса, който изисква изследователска работа в няколко направления, вкл. срещи със съвременници на разглежданите събития. Това е по-лесно, когато се изследва локалната история в селища извън столицата, където спомените и родовите връзки се пазят по-дълго. В големия столичен град хората са анонимни, а родовите връзки и отчасти спомените трудно се възстановяват¹².

Една от важните задачи при разглеждане на изследователската дейност на учениците в Националния исторически конкурс на фондация „Ценности“ е да се открие ролята на научния ръководител. Много ясно споделя мнението си главният експерт в МОН – Димитър Попов, когато коментира целите на новата учебна програма по история и цивилизация: „Да бъдат приложени в практиката, в най-голяма степен зависи от учителя“ [Попов, Д. 2001, с. 18]. Същото се отнася и за разработките на учениците в конкурса. Научният ръководител, който може да бъде не само

¹² В подкрепа на това твърдение искам да споделя спомен от прожекцията в „Гьоте Институт“, София, на филма „Чуй!“, последвана от дискусия, с ученици от централно столично училище, когато един тях с изумление разпозна съседа си в сред интервюираните.

учителят по история и цивилизация, но и всеки друг, трябва да подпомогне ученика в пътя му на изследовател. Затова трябва да разгледаме информацията от *таблица 7.*, която представя помощта от научния ръководител според формуляра за участие.

Таблица 7. Помощ от научния ръководител според формуляра за участие

НИК	Заложено във формуляра	Много	Средно	Малко	Никак
Шести НИК	Търсене на съвременници и експерти	26	20	8	8
	Провеждане и обработка на интервюта със съвременници и експерти	15	18	13	10
Седми НИК	Търсене на съвременници и експерти	27	11	11	6
	Провеждане и обработка на интервюта със съвременници и експерти	20	9	11	13
Осми НИК	Търсене на съвременници и експерти	20	11	7	5
	Провеждане и обработка на интервюта със съвременници и експерти	15	13	5	13

И в трите издания най-много от разработките са посочили, че научните ръководители са им помагали „много“. В същото време има разработки, които въпреки отбелязаното „много“ нямат работа с устна история, която журито да е маркирало в протоколите за оценка. Съответно това са осем работи в Шестия НИК и тринадесет в Седмия, докато в Осмия са само две. Тук трябва да се постави въпросът, че не всички участници са се справили с коректното попълване на формуляра за участие. Част от тях са маркирали, но без да имат реално мнение.

Оценката и проверката е в ръцете на безпристрастното жури, което оценява анонимни изследователски работи, които са заведени под фиктивен номер по реда на пристигане по пощата. На новата заглавна страница има само заглавие и клас. Всеки проверяващ попълва протокол за проверена разработка. В този протокол има място за устни извори, както и в обосновката много често се вижда детайлно описание на мнението на проверяващия. Работата с тези протоколи показва, че най-много е използвана устната история в Шестия НИК, където в 40 разработки с научен ръководител се вижда, че има устни извори. В следващите два конкурса цифрата е една – двадесет и седем разработки с устни извори.

Членовете на журито са маркирали наличие на интервюта, свидетелства на съвременници и анкети в изследователските работи на участниците.

Впечатление правят 21 разработки в Осмия НИК, които нямат посочена роля на научния ръководител във формуляра и нямат устна история в разработките. При другите два конкурса такава конфигурация има при тринадесет или четиринадесет разработки.

В работите без научен ръководител има символично присъствие на устна история. В Шестия НИК има десет такива разработки, като само в две от тях се намира устна история. В Седмия и Осмия НИК има по двадесет работи без научен ръководител и в четири от тях се намира устна история, т.е. запазва се същото съотношение с предходното издание на конкурса. Традиционно разработките без научен ръководител не отговарят на изискванията за изследователска работа и затова не се класират на призови места, но Осмия НИК прави изключение в тази тенденция. Две от поощрителните награди отиват при разработки без научен ръководител, но и без устна история.

Както при участниците, така и при научните ръководители доминира женското присъствие. Това е обяснимо, защото учителската професия е силно феминизирана и това се отразява и върху конкурса. Таблица 8. показва цифровите измерения на тази тенденция.

Таблица 8. Научни ръководители мъже/жени

НИК	Ръководители жени	Ръководители мъже
НИК 6	41	7
НИК 7	33	10
НИК 8	44	6

Таблица 9. представя по колко разработки ръководи един научен ръководител. Обяснимо е, че научните ръководители с по една разработка са мнозинство, тъй като това е отговорност, която изисква свободно време и усилия. По-изненадващ лично за мен е фактът, че има научни ръководители със седем разработки.

Таблица 9. Ръководители с брой разработки

НИК	1 брой	2 броя	3 броя	4 броя	5 броя	6 броя	7 броя
НИК 6	28	13	3	1	1	–	1
НИК 7	34	4	2	1	1	–	1
НИК 8 ¹³	34	8	4	1			

¹³ Има 1 разработка с трима научни ръководители и 1 разработка с 2 научни ръководители.

Всяко издание на конкурса завършва с церемония по награждаване, на която се раздават една първа, две втори, три трети и девет поощрителни награди. Също така има шест награди за научно ръководство. Всеки участник, без значение на позицията, на която се е класирал получава „Грамота за участие“, както и всеки научен ръководител. Освен официалния награден фонд се раздават и много награди книги, заедно с грамотите. Церемонията по награждаване има тържествен вид и остава спомен за участниците. Класиралите се на призови места получават възможност да кандидатстват за всички инициативи на EUSTORY, но тук вече играят роля и езиковите умения на участника.

В заключение мога да кажа, че е удоволствие да се разглежда един толкова смислен и дълъг, в хронологически план, исторически конкурс, който показва, че погледът към националната история може да бъде патриотичен, но без да е шовинистичен и патриотарски. Важна е изследователската работа на учениците и уменията, които затвърждават, а не емоционалните лозунги, които издигат. В тази насока устната история може да бъде само в помощ, когато се осъзнае нейната сила.

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

Архивни източници и непериодичен печат/ Archival sources and Periodicals

Архив на фондация „Ценности“. [Arhiv na fondatsiya „Tsennosti“.]

Публикации/ Publications

Иванова, В., В. Стойчева. 2006 – Ваня Иванова, Виолета Стойчева. Да преподаваме с удоволствие – Устната история в класната стая. София: Парадигма, 2006. [Vanya Ivanova, Violeta Stoycheva. Da prepodavame s udovolstvie – Ustnata istoriya v klasnata staya. Sofiya: Paradigma, 2006.]

Колева, Д. 2009 – Даниела Колева. Устната история и архивната революция: изучаването на близкото минало като научна задача, политически жест и морален дълг. – История на Народна Република България. 2009, 646–660. [Daniela Koleva. Ustnata istoriya I arhivnata revolyuciya: izuchavaneto na blizkoto minalo като научна задача, политически жест I морален dalg. – Istoriya na Narodna Republika Balgariya. 2009, 646–660.]

Попов, Д. 2001 – Димитър Попов. Новите учебни програми по история и цивилизация. – Диалогът в историята, 2001, с. 16–18. [Dimitar Popov. Novite учебни програми по istoriya I tsivilizatsiya. – Dialogat v istoriyata, 2001, 16–18.]

Учебна програма по история..., 2001a – Учебна програма по история и цивилизация IX клас. – Диалогът в историята, бр. 1, 2001, 19–45. [Uchebna programa po istoriya i tsivilizatsiya IX klas. – Dialogat v istoriyata. Br. 1. 2001, 19–45.]

Учебна програма по история..., 2001б – Учебна програма по история и цивилизация Х клас. – Диалогът в историята, бр. 2, 2001, 5–24. [Uchebna programa po istoriya i tsivilizatsiya H klas.– Dialogat v istoriyata, br. 2, 2001, s. 5–24.]

Учебна програма по история..., 2001в – Учебна програма по история и цивилизация XI клас. – Диалогът в историята, бр. 3, 2001, 5–29. [Uchebna programa po istoriya i tsivilizatsiya XI klas. – Dialogat v istoriyata, br. 3, 2001, 5–29.]

Stradling, R. Teaching 20th century History. Council of Europe, 2001, p. 211–226.

Интернет базирани източници/ Internet Sources

ОНА Core Principles – <https://oralhistory.org/oha-core-principles/> (достъпен: август 2024 г.)

About us – <https://eustory.org/about-us> (достъпен: август 2024 г.)

The foundation – <https://koerber-stiftung.de/en/the-foundation/> (достъпен: август 2024 г.)

Първи национален исторически конкурс... – Първи национален исторически конкурс „Модернизация, нововъведения, промени: България в Европа“ 1999 – 2000 г. [Parvi natsionalen istoricheski konkurs „Modernizatsiya, novovavedeniya, promeni: Balgariya v Evropa“ 1999 – 2000 g.] – https://www.values.bg/news_learn_more.php?article_id=11 (достъпен: август 2024 г.)

Втори национален исторически конкурс... – Втори национален исторически конкурс „Дарители и дарителство: благотворителност, съзидание, напредък“ 2001 – 2002 г. [Vtori natsionalen istoricheski konkurs „Dariteli i daritelstvo: blagotvoritelnost, sazidanie, napredak“ 2001 – 2002 g.] – https://www.values.bg/news_learn_more.php?article_id=12 (достъпен: август 2024 г.)

Шести национален исторически конкурс... – Шести национален исторически конкурс „Паметни места, събития, личности – почитани, отречени, забравени“ 2009 – 2010 г. [Shesti natsionalen istoricheski konkurs „Pametni mesta, sabitiya, lichnosti – pochitani, otrecheni, zabraveni“ 2009 – 2010 g.] – https://www.values.bg/news_learn_more.php?article_id=113 (достъпен: август 2024 г.)

Седми национален исторически конкурс... – Седми национален исторически конкурс „Толерантността на българския народ – заедно въпреки различията“ 2012 – 2013 г. [Sedmi natsionalen istoricheski konkurs „Tolerantnostta na balgarskiya narod – zaedno vaporeki razlichiyata“ 2012 – 2013 g.] – https://www.values.bg/news_learn_more.php?article_id=114 (достъпен: август 2024 г.)

Осми национален исторически конкурс... – Осми национален исторически конкурс „Протестите в историята – недоволство, противопоставяне, бунтарство“. [Osmi natsionalen istoricheski konkurs „Protestite v istoriyata – nedovolstvo, protivopostavyane, buntarstvo“.] – https://www.values.bg/news_learn_more.php?article_id=115 (достъпен: август 2024 г.)

Zervas, M. The German Federal President History Competition. A Public History Occasion <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110466133-007/html?lang=de> (достъпен: август 2024 г.)